

Η ιστορία της εργατικής Πρωτομαγιάς: ένα χρονικό

Επιμέλεια: Δημήτρης Κατσορίδας

1. Η καθιέρωση της εργατικής πρωτομαγιάς

Η ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ είναι η μοναδική επέτειος, η οποία είναι αποδεκτή από όλους τους εργαζόμενους όλων των χωρών, χρωμάτων και φυλών. Είναι μέρα παγκόσμιας διαμαρτυρίας ενάντια στην εκμετάλλευση των ανθρώπων, ενάντια σε όσους εμποδίζουν τους εργαζόμενους και όλη την κοινωνία να ζήσουν μια καλύτερη ζωή.

Πολλοί προσπάθησαν να παραχαράξουν το νόημα της εργατικής Πρωτομαγιάς και να την μετατρέψουν σε μέρα λουλουδιών, ενώ άλλοι κατάφεραν να την μετατρέψουν σε τυποποιημένη εκδήλωση και αργία. Όλοι εκείνοι, όμως, που απομυζούν τον ιδρώτα των εργαζομένων, αγωνιούν για το μέγεθος της μαχητικότητας και κυρίως την ενότητα των εργατικών συγκεντρώσεων κάθε Πρωτομαγιά.

Στην εργατική πρωτομαγιά επιτέθηκαν όλα τα καθεστώτα του κόσμου, ενώ στις ΗΠΑ θέλουν να την εξαφανίσουν, και όχι τυχαία. Εξάλλου, από εκεί ξεκίνησαν όλα.

Η ιστορία της Εργατικής Πρωτομαγιάς ξεκινά το 1865 όταν το αίτημα του οκτάωρου τέθηκε από τα σωματεία των Η.Π.Α., αμέσως μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου.

Το 1874 η Βιομηχανική Αδελφότητα των συνδικάτων ζητούσε το 8ωρο με λευκή απεργία.

Το 1881 ιδρύθηκε η Ομοσπονδία των Εργατικών Ενώσεων, η οποία το 1885 μετονομάστηκε σε Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας (AMERICAN FEDERATION OF LABOR-AFL), η οποία είναι η βασικότερη οργάνωση των εργαζομένων, από τότε, στις Η.Π.Α.

Το 1885 η AMERICAN FEDERATION OF LABOR αποφάσισε να υποστηρίξει το αίτημα της 8ωρης εργασίας με πανεργατική απεργία την 1 Μαΐου 1886. Έτσι, άρχισε ο αγώνας για το οκτάωρο από το Σικάγο, όπου υπήρχαν ισχυρές συνδικαλιστικές οργανώσεις. Απέιργησαν 350.000 εργάτες σε όλη την περιοχή. Οι 185.000, κυρίως οι οικοδόμοι, πέτυχαν τελικά την εφαρμογή του οκτάωρου.

Στις 3 Μαΐου έξι εργάτες σκοτώθηκαν και 30 τραυματίστηκαν όταν η αστυνομία πυροβόλησε μια μεγάλη συγκέντρωση έξω από το εργοστάσιο Μακ Κόρμικ, στο Χάρβεστερ. Τα συνδικάτα κάλεσαν συγκέντρωση διαμαρτυρίας για την επομένη, 4 Μαΐου, στην πλατεία Χαϊμάρκετ του Σικάγου. Η αστυνομία επιτέθηκε κατά της συγκέντρωσης. Κάποιος, άγνωστος, πέταξε μια βόμβα. Σκοτώθηκαν 7 αστυνομικοί, 4 εργάτες, ενώ πολλοί άλλοι εργάτες τραυματίστηκαν. Η αστυνομία συνέλαβε πολλά εργατικά στελέχη. Οκτώ παραπέμφθηκαν σε δίκη. Από αυτούς οι Μίκαελ Σβαμπ, Όσκαρ Νιμπ και Σάμουελ Φίλντεν καταδικάστηκαν σε πολυετή φυλάκιση. Ο Λούις Λίνγκ βρέθηκε κρεμασμένος στο κελί του, ενώ ο Αύγουστος Σπάις, Άντολφ Φίντεν, Τζώρτζ Ένγκελ και Άλμπερτ Πάρσον καταδικάστηκαν σε θάνατο με απαγχονισμό και τους κρέμασαν στις 11 Νοεμβρίου 1887.

Το 1888, η AMERICAN FEDERATION OF LABOR καθιερώνει την 1η Μαΐου ημέρα εργατικών διεκδικήσεων.

Το 1890, με την ευκαιρία του Διεθνούς Σοσιαλιστικού Συνεδρίου, στο Παρίσι, σοσιαλιστές και συνδικαλιστές από διάφορες χώρες αποφασίζουν να καθιερωθεί η Πρωτομαγιά ως ημέρα εργατικών διεκδικήσεων σε όλες τις χώρες, αρχίζοντας από την 1η Μαΐου 1890. Η απόφαση καταλήγει: «...Θα οργανωθεί μια μεγάλη διεθνής εκδήλωση σε συγκεκριμένη ημερομηνία, με τρόπο, ώστε, συγχρόνως σε όλες τις χώρες και όλες τις πόλεις, οι εργάτες να θέτουν την ίδια μέρα στις δημόσιες αρχές τη νομοθετική μείωση της εργασίας σε 8 ώρες καθώς και την εφαρμογή των άλλων επίσης αποφάσεων του Διεθνούς Συνεδρίου του Παρισιού ... Οι εργαζόμενοι όλων των εθνών θα πραγματοποιούν αυτήν την εκδήλωση στις συνθήκες που τους επιβάλλονται από την ειδική κατάσταση της χώρας τους».

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ του ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΣΠΑΪΣ

Απόσπασμα από την απολογία του Αυγούστου Σπαΐς στο δικαστήριο του Σικάγου για τα γεγονότα της Πρωτομαγιάς του 1886

Κύριοι Δικαστές,

Αν σας περνάει η ιδέα στα σοβαρά, πως με τις κρεμάλες σας μπορείτε να σταματήσετε το κίνημα που εξωθεί εκατομμύρια γονατισμένων από την καταπίεση εργατών στην εξέγερση, είστε, μα την αλήθεια «πτωχοί τω πνεύματι». Σε παρόμοια περίπτωση μας κρεμάτε με το δίκιο σας. Έπειτα αυτό είναι το καλύτερο που έχετε να κάνετε. Κρεμάστε μας! Μα περιμένετε, εγώ σας το αγγέλλω. Τεντώνετε ένα σχοινί. Γύρω σας, κάτω σας, δίπλα σας, πάνω σας, απ' όλες τις μεριές σας, θεριεύει κάτω από τα πόδια σας. Βαδίζετε κυριολεκτικά πάνω σε μια υπόγεια φωτιά. Μπορείτε να το αγνοείτε. Δεν θα την αποφύγετε.

Αν θέλετε να απαλλαχτείτε μια για πάντα, απ' όλους τους «συνωμότες», απαλλαγείτε πρώτ' απ' αυτά τα αφεντικά της πλουτοκρατίας που δημιούργησαν την ανήθικη περιουσία τους με το κλεμμένο αντίτιμο της εργασίας, που δεν πληρώθηκε. Είναι αυτό που σεις αποκαλείτε «αύξηση του εθνικού πλούτου». «Εθνικού»; Ποία ειρωνεία! Τη χαρά μερικών προνομιούχων του έθνους να λέτε. Κάμετε κάτι καλύτερο. Καταργήστε τα τρένα, τον τηλεγράφο, τα τηλέφωνα, τα βαπόρια. Πριν απ' όλα καταργήστε τον εαυτό σας. Θα είναι το συντομότερο απ' όλα. Γιατί; Γιατί εσείς είστε με τη συμπεριφορά σας οι πρώτοι πράκτορες της επανάστασης. Καταργήστε την αρπαγή και το πλιάτσικο κύριοι μου.

Μα αυτό είναι η δουλειά σας. Είναι η ανήθικη αποστολή μιας εκατοντάδας ανθρώπων, που προτιμάνε να απολαμβάνουν το παν, δίχως να κάνουν απολύτως τίποτε. Απ' αυτήν ακριβώς την τάξη, πάμε να απαλλαγούμε. Κοιτάξτε τους εργάτες, έχουν πετσοκοφτεί κι' εσείς ω χριστιανοί μα και καλοί μου ευγενικοί μπουρζουάδες, εσείς είστε οι κοινωνικοί γύπες που τρώτε τη σάρκα των πτωμάτων. Θα θέλατε να κάνουμε μαζί μια βόλτα στα στενοσόκακα τούτης της πολιτείας, όπου ξεμετράνε τις μέρες τους, οι αληθινοί δημιουργοί του πλούτου; Θα θέλατε να κατεβούμε μαζί στις μίνες του Χανινκ-Βάλεϋ. Δεν θα βρούμε ανθρώπους, θα βρούμε πτώματα που άρχισαν να αποσυντίθενται.

Όποιος λέει ιδιωτική βιομηχανία, λέει αναρχούμενη βιομηχανία. Μετρημένα άτομα χρησιμοποιούν προς όφελος τους, τις εφευρέσεις και τα επινοήματα του νου. Ο κόσμος είναι για τους λίγους. Δεξιά και αριστερά πέφτουν οι όμοιοι τους, θύματα του πλούτου των και της καλοπέρασης τους. Λίγο τους ενδιαφέρει. Με τις μηχανές τους μετατρέπουν το ανθρώπινο αίμα σε βώλους χρυσαφιού. Την ίδια την υγεία των ανηλίκων. Με την πολλή δουλειά δολοφονούν τα γυναικόπαιδα. Με την ανεργία σκοτώνουν. Κι' αυτοί οι άνθρωποι να που λέγονται Χριστιανοί. Πραγματικά, πούροι Χριστιανοί.

Παραβήκαμε το νόμο για να δείξουμε στο Λαό, κατά ποιο τρόπο οι θεσμοί αυτοί αποβλέπουν συστηματικά σ' ένα σκοπό: να εγκαθιδρύσουν στη χώρα μια ολιγαρχία παρόμοια της οποίας δεν στάθηκε καμιά πιο κτηνώδης, πιο δυνατή, πουθενά ποτέ στη Γη. Να δείξουμε ότι η κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής γίνεται αναπόφευκτη αναγκαιότητα. Όχι για σκοπούς κερδοσκοπικούς, αλλά για το καλό όλων. Τούτο δω δεν είναι όραμα αιθέριο καθώς νομίζετε. Είναι αναγκαιότητα. Είδαμε στην ιστορία που ότι ήταν να γίνει, έγινε. ...

Και τώρα οι ιδέες που εδώ υπερασπίζω μάθετε είναι δικές μου.

Είναι ένα κομμάτι από τον εαυτό μου, μου είναι αδύνατο να τις εγκαταλείψω. Δεν είναι ρούχα να τα βγάλεις και να τα παρατήσεις. Μα αν μπορούσα πάλι δεν θα τις άφηνα. Σας περιφρονάμε μπροστά στο θάνατο! Η αλήθεια που κρεμάστηκε στο πρόσωπο του Σωκράτη, του Χριστού, του Τζιορντάνο Μπρούνο, του Χιούς, του Γαλιλαίου, ζει ακόμη, δεν πέθανε. Πολλοί άλλοι μαζί τους, που ο αριθμός τους είναι ατέρμονη λεγεώνα, μας πρόλαβαν σε τούτη την οδό. Ιδέτε μας! Είμαστε έτοιμοι καθ' όλα να τους ακολουθήσουμε στη μεγάλη πορεία!

Αύγουστος Σπιάς, 1886

2. Η εργατική πρωτομαγιά στην Ελλάδα. Οι κυριότερες πρωτομαγιάτικες εκδηλώσεις χρονολογικά*

Στην Ελλάδα, η εργατική πρωτομαγιά γιορτάζεται από την πρώτη στιγμή, από τότε που καθιερώθηκε με απόφαση της Β' Σοσιαλιστικής Διεθνούς το 1890.

Τα πρώτα χρόνια, υπήρχε ένας διάχυτος φόβος από τους κρατούντες, επειδή ακόμη δεν ήξεραν τι ακριβώς είναι αυτός ο εορτασμός.

Όμως, μετά το 1918, και αφού έχει ιδρυθεί η ΓΣΕΕ και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας (ΣΕΚΕ), το οποίο το 1924 μετονομάστηκε σε ΚΚΕ, οι εκδηλώσεις της εργατικής πρωτομαγιάς χτυπιόνταν βάρβαρα, επειδή θεωρούνταν από το κράτος και τους εργοδότες ως μια ταξική μέρα και άρα κομμάτι της ανατροπής.

Πολλές φορές, η καταστολή των πρωτομαγιάτικων εργατικών εκδηλώσεων οφειλόταν στον φόβο των κρατούντων. Γι' αυτό ήθελαν να τις εμποδίσουν. Έτσι, η καταστολή ασκούσαν προκειμένου να αποτρέψουν τον κόσμο να απεργήσει.

Να επισημάνουμε ότι η έλλειψη μαζικού χαρακτήρα τους δεν είναι σημερινό, μόνο, φαινόμενο. Είχε συμβεί και άλλες φορές. Είχε συμβεί και την περίοδο του Μεσοπολέμου, ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή του «Ιδιώνυμου», στις 31 Ιανουαρίου 1930. Ο νόμος αυτός χρησιμοποιήθηκε ιδιαίτερα εναντίον του εργατικού κινήματος. Μάλιστα, έξι στους δέκα καταδικασθέντες στην περίοδο 1927-1937, με την κατηγορία για εγκλήματα κατά της ασφάλειας του κράτους, ανήκαν στην εργατική τάξη. Με την επίκληση αυτού του νόμου διαλύθηκαν οι περισσότερες εργατικές οργανώσεις της χώρας προς τα τέλη του 1930.[1]

Συνήθως, όταν δεν υπήρχαν έντονα κοινωνικά προβλήματα ή μετά από κρίσεις του συνδικαλιστικού κινήματος ή ήττες, οι συγκεντρώσεις δεν είχαν ιδιαίτερα μαζικό χαρακτήρα. Τότε, το σύστημα σπεύδει να πει ότι «η 1η Μάη πεθαίνει», άσχετα, αν αμέσως μετά, με την πρώτη απεργία, μπορεί να συμμετέχουν χιλιάδες εργαζομένων. Αντίθετα, οι εργατικές πρωτομαγίες, αποκτούν μαζικότητα όταν υπάρχει κάποιο επίμαχο πρόβλημα και

ιδιαίτερα όταν οξύνεται η ταξική πάλη. Δεν είναι τυχαίο σε ποιες περιόδους υπήρχε μαζικότητα, όπως, για παράδειγμα, μετά την πτώση της δικτατορίας ή την πρωτομαγιά του 1982, μετά την νίκη του ΠΑΣΟΚ, τον Οκτώβρη του 1981, όπου υπήρχε μια προσπάθεια εκδημοκρατισμού και αποκατάστασης της ομαλότητας στο εσωτερικό του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος.

Ας δούμε, όμως, εν τάχει, κάποιες βασικές πρωτομαγιάτικες εργατικές απεργίες, στην Ελλάδα:

1891: Την Πρωτομαγιά ο Σταύρος Καλλέργης και άλλοι 12 σοσιαλιστές φωτογραφήθηκαν μαζί «σαν συμβολική συμμετοχή στην παγκόσμιο επέτειο και διαμαρτυρία των εργατών».

1892: Την Πρωτομαγιά περίπου 30 σοσιαλιστές με επικεφαλής τον Σταύρο Καλλέργη «συγκεντρώθηκαν στο χώρο του Σταδίου και διαμαρτυρήθηκαν κατά του πλουτοκρατικού αθλίου συστήματος».

1893: Η πρώτη μεγάλη και δημόσια εκδήλωση των εργατών και σοσιαλιστών στην Ελλάδα αφιερωμένη στην Πρωτομαγιά. Συγκεντρώθηκαν, περίπου, 500 άτομα στο αρχαίο στάδιο πίσω από το Ζάππειο. Υπέγραψαν ψήφισμα το οποίο αναφέρει: «1. Την Κυριακή καθ' όλην την ημέρα να κλείνουν τα καταστήματα 2. Να περιορισθεί η εργασία των εργατών εις οκτώ ώρας από δώδεκα που εργάζονται 3. Οι εν τη εργασία παθόντες εργάται να συντρέχονται υπό του Κράτους και των συναδέλφων των».

1894: Η Πρωτομαγιά εορτάστηκε από τον Κεντρικό Σοσιαλιστικό Σύλλογο και την ομάδα του Πλάτωνος Δρακούλη. Περισσότερα από 1.000 άτομα συμμετείχαν με κόκκινες κονκάρδες. Γύρω-γύρω παρακολουθούσε δύναμη της Χωροφυλακής.

1909: Η Πρωτομαγιά γιορτάστηκε στη Θεσσαλονίκη, η οποία ήταν ακόμη υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

1911: Η Πρωτομαγιά του 1911 γιορτάστηκε στη Θεσσαλονίκη με μεγαλοπρέπεια. «Εις την μεγάλην παρέλασιν της Θεσσαλονίκης έλαβον μέρος Ισραηλίται, Βούλγαροι, Έλληνες και Τούρκοι. Τέσσαρες μουσικαί ετοποθετήθησαν μεταξύ των χιλιάδων διαδηλωτών, κατατεταγμένων κατά επάγγελμα, τα λάβαρα ήσαν όλα ερυθρά, σοσιαλιστικά, η δε Διεθνής, ο σοσιαλιστικός ύμνος, ήρχισε εις διάφορες γλώσσες ταυτοχρόνως. 12.000 απήγγησαν, 7.000 παρήλασαν. Αι αρχαί απεφάσισαν να επέμβουν. Διετάχθη η σύλληψις των Σαμουήλ Γιονά, Σαμπετάι Λεβή, Ιχσάν και Αβραάμ Μπεναρόγια».

1919: Η Πρωτομαγιά γιορτάστηκε στις μεγάλες πόλεις της χώρας εκτός από Αθήνα και Πειραιά, όπου απαγορεύτηκε κάθε συγκέντρωση. Πραγματοποιείται η πρώτη διάσπαση της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ). Από τα 11 μέλη της Διοίκησης οι 5 είναι υπέρ του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (ΣΕΚΕ) και οι άλλοι 6 υπακούουν στην κυβερνητική πολιτική του Βενιζέλου.

1921: Στις 18 Απριλίου 1921 (με το παλιό ημερολόγιο) έγιναν οι εκδηλώσεις της Πρωτομαγιάς στη Θεσσαλονίκη. Οι αρχές είχαν απαγορεύσει όλες τις συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις. Με έκκληση, όμως, του ΣΕΚΕ(Κομμουνιστικό) και των σωματείων, οι εργάτες κατεβαίνουν σε διαδηλώσεις και γίνονται συγκρούσεις με την αστυνομία. Την ίδια μέρα ένα σύνταγμα στρατού που πήγαινε για το Μέτωπο της Μικράς Ασίας στασίασε και στρατιώτες συναδελφώθηκαν με τους εργάτες προς μεγάλο τρόπο της κυβέρνησης. Οι αρχές κήρυξαν

το στρατιωτικό νόμο και κατάφεραν να επιβάλουν την «τάξη»!

1922: Την Πρωτομαγιά του 1922 τα εργατικά συνδικάτα είχαν αναγγείλει ότι θα κατέβουν σε απεργίες και θα πραγματοποιηθούν συγκεντρώσεις. Η Ναυτεργατική Ομοσπονδία αποφάσισε να γίνει απεργία στα καράβια από τις 5 το πρωί μέχρι τις 5 το απόγευμα και όλα τα πλοία να σημαιοστολιστούν. Τα καράβια που ταξίδευαν στο ανοικτό πέλαγος να κάνουν 10λεπτη στάση του πλου τους. Υπήρξαν, όμως, και αντιδράσεις άλλων οργανώσεων που βρισκόντουσαν κάτω από τον κυβερνητικό έλεγχο. Το Εργατικό Κέντρο Αθηνών (ΕΚΑ) αρνήθηκε να συμμετάσχει στην απεργία.

1923: Η Πρωτομαγιά γιορτάζεται στον Άγιο Γιάννη τον Ρέντη. Αντιπροσωπεύθηκαν 40 σωματεία του Εργατικού Κέντρου Πειραιώς και 20 των Αθηνών. Κύρια αιτήματα είναι οι αυξήσεις των μισθών, η εφαρμογή του 8ώρου και η δημιουργία Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας.

1924: Την Πρωτομαγιά του 1924 ισχύει ο στρατιωτικός νόμος. Παρά την απαγόρευση, εργάτες συγκεντρώνονται μπροστά στο κτίριο του Δημοτικού θεάτρου Αθηνών (πλατεία Κοτζιά). Ο στρατιωτικός διοικητής αρνήθηκε να τους δώσει την άδεια και τους έστειλε για τον εορτασμό στις στήλες του Ολυμπίου Διός. Οι εργάτες έσπρωξαν τους στρατιώτες. Ο επικεφαλής των στρατιωτικών τμημάτων δίνει εντολή στην πυροσβεστική αντλία να καταβρέξει τους διαδηλωτές. Αυτοί, όμως, επιμένουν και τότε δίνει εντολή στο ιππικό να επιτεθεί εναντίον τους. Τους διασκορπίζουν και τους κυνηγάνε προς τις οδούς Αιόλου και Αθηνάς. Σκοτώνουν έναν εργάτη και τραυματίζουν 12. Στις συγκρούσεις τραυματίζονται και 5 στρατιώτες. Γίνονται πολλές συλλήψεις.

1926: Η Πρωτομαγιά μετετέθη να εορτασθεί στις 4 Μαΐου, ημέρα Τρίτη. Η συγκέντρωση πραγματοποιήθηκε στον Άγιο Γιάννη τον Ρέντη. Πόντιοι κομμουνιστές εργάτες έψαλλαν για πρώτη φορά τον ύμνο της Διεθνούς σε ποντιακή διάλεκτο.

1932: Η Πρωτομαγιά συμπίπτει με την ημέρα του Πάσχα. Έγινε προσπάθεια συγκέντρωσης στις στήλες του Ολυμπίου Διός. Επενέβη η αστυνομία και τους διέλυσε.

1936: Πανεργατική εξέγερση στη Θεσσαλονίκη και κήρυξη πανεργατικής απεργίας. Οι αιτίες της εξέγερσης ήταν η ακρίβεια στα ήδη πρώτης ανάγκης, οι χαμηλοί μισθοί, τα αλληπάλληλα οικονομικά σκάνδαλα που τροφοδοτούσαν τη λαϊκή δυσαρέσκεια, καθώς επίσης η αυταρχική συμπεριφορά του κράτους και της Αστυνομίας απέναντι στα χρόνια εργατικά αιτήματα. Όμως, η σπίθα άναψε από τον κλάδο των καπνεργατών, ο οποίος αντιμετώπιζε εκτεταμένη ανεργία[2] και είχε ξεκινήσει απεργία από τις 29 Απριλίου. Με τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς η απεργία των καπνεργατών επεκτείνεται στις Σέρρες, στη Δράμα, στην Ξάνθη, στον Λαγκαδά, στον Βόλο και στην Καρδίτσα. Η εξέγερση, η οποία γενικεύεται, φαίνεται τελικά ως η μόνη λύση για τα φτωχά εργατικά-λαϊκά στρώματα. Στις 9 Μαΐου κηρύσσεται η μεγάλη γενική απεργία στη Θεσσαλονίκη, ενώ τα εμπορικά καταστήματα κλείνουν σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους απεργούς. Τελικά, η εξέγερση καταστέλλεται βίαια με 12 νεκρούς (κατ' άλλους 16) και δεκάδες τραυματίες εργάτες και εργάτριες.[3] Οι δολοφονίες των εργατών ήταν η έμπνευση του Ρίτσου για να γράψει τον «Επιτάφιο». Στις 4 Αυγούστου, του ίδιου έτους, γίνεται η δικτατορία του Μεταξά. Κρατικοποιούνται οι εργατικές οργανώσεις και απαγορεύονται οι εκδηλώσεις και οι συγκεντρώσεις.

1942: Οι αρχές Κατοχής (ιταλικές και γερμανικές) απαγόρευσαν οποιαδήποτε εκδήλωση

για την Πρωτομαγιά. Όμως, 1.500 εργάτες τεσσάρων μηχανουργείων του Πειραιά, καθώς και οι εργαζόμενοι του εργοστασίου σιγαρέτων Παπαστράτου κατέβηκαν σε απεργία. Στάση εργασίας έγινε και στους Σιδηροδρομικούς.

1943: Εκδηλώσεις για την Πρωτομαγιά έγιναν σε πολλές συνοικίες της Αθήνας και του Πειραιά, παρά τις απαγορεύσεις από την Κατοχική κυβέρνηση. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν μερικές "πεταχτές" συγκεντρώσεις στα γρήγορα με ένα μικρό λόγο σε αγορά ή σε άλλο μέρος με κόσμο.

1944: Η τραγικότερη από όλες τις Πρωτομαγίες. Πλησιάζει το τέλος της Κατοχής. Φαίνεται καθαρά πια η ήττα του φασιστικού-ναζιστικού άξονα και οι στρατιωτικές αρχές εντείνουν την τρομοκρατία. Την Πρωτομαγιά του 1944 πήραν 200 κρατούμενους από το στρατόπεδο Χαϊδαρίου. Τους οδήγησαν στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής και τους πολυβόλυσαν κατά ομάδες 20 κρατουμένων από τις δέκα το πρωί μέχρι τις δύο το μεσημέρι. Έπεσαν όλοι ηρωικά, τραγουδώντας για την Λευτεριά.

1945: Η συγκέντρωση της Πρωτομαγιάς πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη, 10 Μαΐου το πρωί, στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Ήταν η πρώτη δημόσια συγκέντρωση μετά την Κατοχή και τα Δεκεμβριανά του 1944. Μαζεύτηκαν, περίπου, 40.000 άτομα. Αριθμός που ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη.

Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την εμπλοκή της Ελλάδας σε αυτόν, μόνο τις χρονιές 1945-46 εορτάσθηκε ελεύθερα η εργατική πρωτομαγιά, με μεγάλες και ανοικτές εργατικές συγκεντρώσεις. Στις 27 Ιουνίου 1946, το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ), κατόπιν κρατικής παρέμβασης, ακύρωσε το 8ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, προκαλώντας κρίση στο συνδικαλιστικό κίνημα, επιβάλλοντας στη Διοίκηση της ΓΣΕΕ τον, συντηρητικών απόψεων, Φ. Μακρή και την παράταξή του. Από εκεί και μετά αρχίζει μια περίοδος για τα συνδικάτα, η οποία χαρακτηρίζεται από αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις, κρατικές-αστυνομικές παρεμβάσεις, έλεγχο του επίσημου συνδικαλισμού (της ΓΣΕΕ) από τον εργατοπατερισμό, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων που χρησιμοποιούνται ως μέσο εκφοβισμού των πολιτών, διώξεις, εξορίες και φυλακίσεις συνδικαλιστών, περιορισμό των πολιτικών ελευθεριών, λειτουργία του συνδικαλιστικού τμήματος της Ασφάλειας, εργοδοτική τρομοκρατία, καθώς επίσης διαγραφή από τη δύναμη της ΓΣΕΕ όσων συνδικαλιστικών οργανώσεων επηρεάζονται από την Αριστερά. Ένα από τα κατασταλτικά μέτρα ήταν και η απαγόρευση συγκέντρωσης σε ανοιχτό χώρο, άρα και του εορτασμού της εργατικής πρωτομαγιάς.

Όλα αυτά τα μέτρα είχαν καταστροφικές συνέπειες για το συνδικαλιστικό κίνημα.

Ο δε Φ. Μακρής θα παραμείνει στη Διοίκηση της ΓΣΕΕ επί εικοσαετίας, με εξαίρεση την περίοδο 1964-66.

Οι συγκεντρώσεις της ομάδας Μακρή που ελέγχει τη ΓΣΕΕ δεν αφήνουν στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούν να παρευρίσκονται σωματεία και συνδικαλιστές, που δεν είναι της επιρροής τους. Γι' αυτό σε αρκετές περιπτώσεις τα διαγραμμένα σωματεία από την ΓΣΕΕ ή και αυτά που δεν συμφωνούν μαζί της, τα αντιπολιτευόμενα, δημιουργούν οριζόντιες μορφές συνεργασίας και συντονισμού, πραγματοποιώντας τις δικές τους πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις σε διάφορους άλλους κλειστούς χώρους (π.χ. θέατρα), καλώντας τους εργαζόμενους να απεργήσουν.

1960: Μπορεί να χαρακτηριστεί και ως η πρώτη ενωτική πρωτομαγιά, έστω και αν γίνεται κάτω από την ΓΣΕΕ του Φ. Μακρή. Επίσης, είναι και η πρώτη ανοιχτή εκδήλωση μετά το 1947, παρά την άρνηση της κυβέρνησης της δεξιάς (ΕΡΕ) να δώσει άδεια για ανοικτή συγκέντρωση. Η αστυνομία επιτίθεται στους διαδηλωτές, με αποτέλεσμα να υπάρξουν δεκάδες τραυματίες. Όμως, από εκείνη την περίοδο φαίνεται ότι κάτι πάει να αλλάξει. Η άνοδος της Αριστεράς (ΕΔΑ), η μαχητικότητα των οικοδόμων, οι οποίοι τίθενται στην πρωτοπορία του εργατικού κινήματος, η ίδρυση, τον Φεβρουάριο του 1962, της Κίνησης των 115 Συνεργαζόμενων Εργατοϋπαλληλικών Οργανώσεων (ΣΕΟ-115), η αύξηση των απεργιακών αγώνων, οι κινητοποιήσεις των Ιουλιανών του 1965 κλπ, συνέβαλαν στην ανάκαμψη του εργατικού κινήματος και έδωσαν θάρρος στο λαό και εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του.

1963-67: Το 1963, για πρώτη φορά από το 1946, δόθηκε άδεια συγκέντρωσης του εορτασμού της πρωτομαγιάς σε ανοιχτό χώρο, στο γήπεδο του Παναθηναϊκού. Τη συγκέντρωση συγκάλεσαν 82 σωματεία, τα οποία ήταν σε αντίθεση με την ηγεσία της ΓΣΕΕ. Η συμμετοχή ήταν μεγάλη (20.000 εργαζόμενοι) παρά την προσπάθεια της ομάδας του Μακρή να την εμποδίσουν. Γενικά, όλη αυτή την περίοδο οι συγκεντρώσεις είναι μαζικές και ενθουσιώδεις, αποδεικνύοντας την αλλαγή του πολιτικού κλίματος που επέρχεται μετά από την απαγόρευση βασικών δημοκρατικών ελευθεριών τόσων χρόνων κρατικής τρομοκρατίας. Αυτή η έντονη εργατική δραστηριότητα της δεκαετίας του 1960 διακόπτεται με τη δικτατορία της 21ης Απριλίου 1967 και την επιβολή του στρατιωτικού νόμου όπου απαγορεύει κάθε συγκέντρωση. Με τον Νόμο 380/1968, η δικτατορία μετατρέπει την εργατική πρωτομαγιά σε υποχρεωτική αργία.

1975: Πραγματοποιείται η πρώτη μεγάλη, μετά τη δικτατορία, πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση, στην οποία συμμετείχαν χιλιάδες εργαζομένων. Μάλιστα, ο εορτασμός της ήταν ενωτικός και οργανώθηκε τόσο από την προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ, μέσω των Εργατικών Κέντρων Αθήνας και Πειραιά, όσο και από τη συμμετοχή όλων των συνδικαλιστικών παρατάξεων της Αριστεράς.

1978: Με απόφαση των αριστερών συνδικαλιστικών παρατάξεων (ΠΑΣΚΕ/ΠΑΣΟΚ, ΕΣΑΚ-Σ/ΚΚΕ, ΑΕΜ/ΚΚΕεσωτερικού) γίνεται χωριστή συγκέντρωση σε σχέση με τη ΓΣΕΕ. Βασικοί λόγοι είναι η άρνηση της ηγετικής ομάδας της ΓΣΕΕ να προχωρήσει στον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και στην εφαρμογή του αναλογικού συστήματος εκλογών.

1982: Μεγάλη ενωτική συγκέντρωση στο Πεδίον του Άρεως. Εν τω μεταξύ έχει εκλεγεί, στις 18 Οκτώβρη 1981 η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η οποία δείχνει διάθεση να βοηθήσει στον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος. Έτσι, η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση ψηφίζει τον Νόμο 1264, καταργώντας τον Νόμο 330/76, σε μια προσπάθεια αποκατάστασης της ομαλότητας στο εσωτερικό του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος. Έτσι, τα συνδικάτα μπόρεσαν να προβούν σε εκκαθάριση των συνδικαλιστικών τους μητρώων από τα σωματεία-σφραγίδες και στην οργάνωση γνήσιου συνεδρίου της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ.

1986: Χωριστή πρωτομαγιά, εξαιτίας νέας κρίση στο συνδικαλιστικό κίνημα. Τα οικονομικά μέτρα που λαμβάνει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ μετά τις εκλογές του 1985 (περιορισμός της Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής-ΑΤΑ, περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες, αυξήσεις των τιμολογίων των Δημοσίων Οργανισμών) προκαλούν απεργιακούς αγώνες. Σημειώνονται σημαντικές μεταβολές στο εσωτερικό του συνδικαλιστικού κινήματος. Αλλάζουν οι συσχετισμοί δύναμης στο εσωτερικό της ΓΣΕΕ, όπου η πλειοψηφία περνά στην Αριστερά, δηλαδή στη συνεργασία επτά στελεχών της ΠΑΣΚΕ που διαφωνούν με τα μέτρα

της κυβέρνησης με τους συνδικαλιστές του ΚΚΕ (ΕΣΑΚ-Σ) και του ΑΕΜ (ΚΚΕ εσωτερικού). Κατόπιν δικαστικής απόφασης ανατρέπεται η εκλεγμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ και διορίζεται νέα μονοπαραταξιακή από στελέχη της ΠΑΣΚΕ, εφόσον η συνδικαλιστική αντιπολίτευση αρνήθηκε να μπει στη διορισμένη διοίκηση. Έτσι, επέρχεται διάσπαση στον συνδικαλιστικό χώρο, η οποία οδηγεί και σε δύο διαφορετικές πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις: της ΓΣΕΕ στο Πεδίον του Άρεως και των άλλων παρατάξεων στις Στήλες του Ολυμπίου Διός. Η αποκατάσταση στην ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος επέρχεται το 1989, στο 25ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ.

1989 έως σήμερα: Παρ' ότι από το 1989 και μετά, οι συγκεντρώσεις είναι ενωτικές, εντούτοις, αρχίζει να παρουσιάζεται μια κάμψη των συγκεντρώσεων της πρωτομαγιάς, η οποία εκδηλώνεται με την όλο και μικρότερη και χωρίς ενθουσιασμό συμμετοχή των εργαζομένων. Η απομαζικοποίηση του συνδικαλιστικού κινήματος γίνεται πλέον φανερή. Το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων χειροτερεύει, ενώ αποδομούνται συνεχώς οι εργασιακές σχέσεις. Η κατάσταση αυτή επιτείνεται από τις χωριστές πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις.

Όμως, στις σημερινές συνθήκες επέλασης του νεοφιλελευθερισμού και του ασφυκτικού ελέγχου από το Δ.Ν.Τ., η αποκατάσταση της ενότητας της εργατικής τάξης και η ανασυγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος είναι βασικές προϋποθέσεις, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η επίθεση των κρατούντων και να απομονωθούν οι συναινετικές διαθέσεις της ηγεσίας της ΠΑΣΚΕ και της ΔΑΚΕ.

1η ΜΑΗ: ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ και ΑΓΩΝΑ

* Μέσα στα εισαγωγικά βρίσκονται αποσπάσματα από δημοσιεύματα εφημερίδων της εποχής. Τα στοιχεία, του εν λόγω κειμένου, προέρχονται από το βιβλίο του Δ. Λιβιεράτου, Η εργατική πρωτομαγιά στην Ελλάδα (1890-1999), εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 1999.

[1] Τα στοιχεία αναφέρονται στο Κ. Φουντανόπουλος, «Εργασία και εργατικό κίνημα στην Ελλάδα», στην Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Ο Μεσοπόλεμος 1922-1940, επιστημονική επιμέλεια: Χ. Χατζηιωσήφ, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002, τόμος Β', μέρος 1ο, σελ. 326.

[2] Να επισημάνουμε ότι ο κλάδος των καπνεργατών αποτελούσε το πιο πολυάριθμο τμήμα της εργατικής τάξης εκείνη την εποχή. Στη Θεσσαλονίκη ξεπερνούσαν τις 10.000, είχαν υψηλό βαθμό οργάνωσης και πολύ αναπτυγμένο το αίσθημα της αλληλεγγύης με τα άλλα σωματεία. Όσον αφορά τη σύνθεσή τους αναφέρεται ότι το 70% ήταν γυναίκες και οι μισοί, περίπου, ήταν Εβραίοι, ενώ στην πλειονότητά τους βρίσκονταν κάτω από την επιρροή του ΚΚΕ. Τα στοιχεία αναφέρονται στο Κ. Τενεκετζής, «Η κοινωνική διαστρωμάτωση των εργαζομένων και οι συνδικαλιστικές τους διεκδικήσεις στην περίοδο του Μεσοπολέμου», περιοδικό Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, Ιούλιος 2003, τεύχος 31.

[3] Δες Δ. Κατσορίδας, Βασικοί σταθμοί του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα 1870-2001, εκδόσεις ΑΡΙΣΤΟΣ/ΓΣΕΕ, Αθήνα 2008, σελ. 76-88.